

Europapolitisk standpunktspapir

Maj 2017

Titel:
Udgivet af:
LO-sagsnr.:

Europapolitisk standpunktspapir
Landsorganisationen i Danmark
17-672

Indhold

Indledning	4
Status for det europæiske samarbejde	5
Mulige fremtidsscenarier for det europæiske samarbejde	6
LO's overordnede europæiske interesser	8
I hvilken retning bør EU bevæge sig?	8
Europæiske løsninger, hvor det giver mening	10
Nye tider efter Brexit	12
Europæisk interessevaretagelse og social dialog	14
Sikring af den danske model og af en social balance i EU	16
Den danske model	16
En europæisk søjle af sociale rettigheder	17
Bekæmpelse af social dumping	20
Forskelle i levestandard i EU	20
De EU-retlige rammer for fri bevægelighed	21
Udfordringer	22
Bekæmpelse af social dumping	23
Vækst og beskæftigelse i Europa	26
En økonomisk politik, der gavner alle	26
Flere midler til regional- og socialfondene	28
Handelsaftaler, en løftestang for bedre arbejdstagerrettigheder	29
Afsluttende bemærkninger	31
LO's overordnede europæiske interesser	31
Sikring af den danske model og en social balance i EU	32
Bekæmpelse af social dumping	32
Vækst og beskæftigelse i Europa	33

Indledning

EU har bidraget til at skabe fred og sikkerhed i store dele af Europa igennem 60 år, hvilket er noget af en bedrift taget det europæiske kontinents historie i betragtning. Det er i sig selv en væsentlig årsag til, at LO som udgangspunkt er positiv over for EU. Desuden er dansk økonomi afhængig af et velfungerende indre marked, der muliggør en stor eksport til andre EU-lande med dertilhørende danske arbejdspladser. Samtidig må vi dog også anerkende, at den sociale dumping, som visse sektorer på det danske arbejdsmarked udsættes for, i høj grad hænger sammen med det indre markeds principper om fri bevægelighed af tjenesteydelser og arbejdskraft.

Derfor skal der gøres en større indsats for at bekæmpe social dumping ved at forbedre de fælles europæiske regler på området¹ og sikre en markant forbedring af deres håndhævelse i hele EU. Samtidig skal der ske en større opadgående konvergens i leve- og indkomstvilkårene i Europa. Det vil både gavne almindelige arbejdstagere i andre europæiske lande, og det vil modvirke et nedadgående pres på løn- og arbejdsvilkår i de udsatte danske brancher.

EU har altid været et projekt under udvikling, men de seneste år har været skelsættende med særligt resultatet af den britiske folkeafstemning om EU. Derfor er det relevant, at LO – med udgangspunkt i en vurdering af, hvordan EU kan udvikle sig fremover – overvejer, hvordan LO skal navigere mellem de aktuelle tendenser. Vi bør se på, hvad der fremadrettet er vores ønsker til EU og til dansk europapolitik.

¹ Det gælder fx de fælles europæiske regler for arbejdskraftens frie bevægelighed, for arbejdsmiljø og reglerne på transportområdet.

Status for det europæiske samarbejde

EU har mødt mange kriser i sin levetid, men ikke desto mindre har vi været vidne til nogle særdeles store udfordringer for samarbejdet i de seneste par år. Først og fremmest den britiske folkeafstemning om deres EU-medlemskab, der formentlig betyder, at Storbritannien vil forlade EU inden for en årrække. Derudover har flygtningekrisen sat EU's åbne grænser under voldsomt pres og resulteret i, at der er indført midlertidig grænsekontrol i flere lande, hvilket ellers strider imod en central kerne i Schengen-samarbejdet.

Selvom der er flere årsager til den mangelfulde håndtering af flygtningesituationen, så er den blevet et symbol på, at EU ikke formår at løse netop de store og grænseoverskridende problemer i Europa, som EU burde kunne løse.

Dertil kommer, at mange lande fortsat døjer med efterdønningerne af den økonomiske krise i form af lav vækst og høj arbejdsløshed. Koblet med det faktum, at EU stadig kæmper med store leve- og indkomstforskelle mellem særligt de øst- og sydeuropæiske lande og landene i nord, så har behovet for en stærkere social dimension i EU fået nyt momentum. Der er en udbredt opfattelse af, at EU ikke i tilstrækkelig grad gavner almindelige mennesker.

Den nuværende Kommission har meldt ud, at EU bør begrænse sine retsakter til absolut nødvendige tiltag. Generelt har Kommissionen i de seneste år fremsat færre lovgivningsforslag end tidligere og har erstattet dem med mere bløde forslag om udvalgte emner. Det betyder, at LO skal operere på andre vilkår, når vi søger indflydelse på den europapolitiske dagsorden, da vi fx ikke blot kan fokusere på at arbejde for ændringsforslag til lovgivningsinitiativer.

Vi har også set, at EU-Domstolen har fået stigende betydning, og at den i flere tilfælde har givet hensynet til det frie marked fortrin i forhold til respekten for forhandlings- og konfliktretten. Dog ser det ud til, at den kritik, som blandt andet europæisk fagbevægelse har rettet mod Domstolen, har hjulpet, idet vi i de senere år ikke har set samme forrang til det frie marked. Det viser, at der er grobund for en mere socialt ansvarlig tilgang også hos EU-Domstolen.

EU-skepsis er ikke et nyt fænomen i hverken Danmark eller de andre medlemslande, men det har fortsat tag i den danske befolkning, hvilket senest kom til udtryk ved afstemningen om omdannelsen af retsforbeholdet i december 2015.

Den danske befolkning bakker dog stadig stærkt op om EU og det danske EU-medlemskab. I en måling fra efteråret 2016 svarede 62 procent, at dansk EU-medlemskab er en god ting. 77 procent svarede, at Danmark har haft fordel af at være medlem af EU, og 70 procent af danskerne svarede bekræftende på spørgsmålet om, hvorvidt de føler, at deres stemme bliver hørt i EU².

De fleste danskere støtter vore EU-medlemsskab

I en tid med stort fokus på EU-skepsis og splittelse mellem de europæiske befolkninger er det afgørende at holde fast i, at danskerne i overvejende grad støtter EU og det danske medlemskab. Vi må dog alligevel forholde os til et politisk landskab, hvor der både er skepsis i befolkningen og blandt nogle af de politiske partier.

Mulige fremtidsscenerier for det europæiske samarbejde

Hvidbog om Europas fremtid

De aktuelle udfordringer for EU har ført til, at Kommissionen den 1. marts 2017 præsenterede deres hvidbog om Europas fremtid³. I hvidbogen præsenteres overvejelser om EU's udfordringer, og på den baggrund opstilles fem scenarier for EU-27 frem mod 2025. Hensigten er ikke, at EU skal udvikle sig til et af de fem scenarier i ren form. Det er snarere et forsøg på at starte en debat om, hvilket Europa vi ønsker os fremover. Hvidbogen skal derfor også danne udgangspunkt for en løbende debat med Europa-Parlamentet, nationale parlamenter, lokale samt regionale myndigheder og med civilsamfundet. De fem scenarier, som opstilles, er følgende:

1. Scenarie: Uændret kurs

EU fortsætter i samme stil som nu. Det vil sige, at der fortsat sker trinvis integration i euroområdet, det indre marked styrkes, og EU bevarer sine enekompetence til at indgå aftaler på handelsområdet. Der vil også fortsat være grænsesamarbejde og koordinering af sikkerhedsspørgsmål. Men beslutningsprocesserne vil stadig være vanskelige at forstå.

² Eurobarometer-undersøgelsen er gennemført for Europa-Parlamentet i samtlige EU-lande i perioden 24. september – 3. oktober 2016 blandt i alt 27.768 repræsentativt udvalgte deltagere over 15 år.

³ Europa-Kommissionen (marts 2017): "Hvidbog om Europas fremtid – EU-27 i 2025: Overvejelser og scenarier".

2. Scenarie: Kun det indre marked

EU fokuserer kun på at styrke det indre marked for varer og kapital. Der vil ikke være garanti for fri bevægelighed af arbejdskraft og tjenesteydelser. Derfor vil der opstå stadig større forskelle mellem medlemsstaterne. Samarbejdet vil være begrænset, når det gælder euroen, migrations- og asylpolitik samt sikkerhedspolitik. Bilaterale løsninger vil blive mere udbredt.

3. Scenarie: De, som vil mere, gør mere

Det vil reelt være et EU i to hastigheder, hvor de medlemsstater, der ønsker mere integration, vil gå den vej, mens de øvrige lande fortsat vil være medlemmer, men ikke vil indgå i den øgede integration. Man vil således se en kerne i EU, hvor der vil ske øget integration, når det gælder det indre marked, beskatning, sociale standarder, samt retlige og sikkerhedsmæssige anliggender. Beslutningsprocesserne i EU vil blive mere komplekse.

4. Scenarie: Mindre, men mere effektivt

EU vil blive mere effektivt på udvalgte områder såsom dele af det indre marked, euroområdet, asylpolitik, grænseforvaltning og forsvarssamarbejde. Til gengæld vil EU gøre mindre på områder såsom beskæftigelse og socialpolitik. Forskellen mellem medlemsstaterne vil derfor vokse inden for de områder, der ikke prioriteres.

5. Scenarie: Mere integration

Dette er det mest føderale scenarie, hvor der kommer turbo på integrationen i hele EU-27 på en lang række områder såsom det indre marked, økonomi- og finanspolitik, asyl- og grænse-samarbejde samt forsvarssamarbejde. EU vil også stå stærkere som samlet stemme internationalt. Man vil få en effektiv og mere gennemskuelig beslutningsproces, men der vil også flyttes væsentlig mere magt fra medlemsstaterne til EU-niveauet.

LO's overordnede europæiske interesser

I hvilken retning bør EU bevæge sig?

Danmarks position i EU er vigtig LO's interessevaretagelse i EU-sammenhænge er stærkt afhængig af den position, som Danmark har i EU. Danmark er en lille og åben økonomi, og danske arbejdspladser er helt afhængige af eksport til udlandet og i særdeleshed EU. Knap 70 procent af danske virksomheders eksport går til EU-lande, og ca. 500.000 danske job afhænger af det indre marked. Derfor er det også i LO's interesse, at en lang række udfordringer løses på EU-niveau. Det gælder fx vilkår for tjenesteydelse og arbejdskraftens frie bevægelighed, social sikring, arbejdsmiljø, handel og det indre marked. Samtidig skal vi bekæmpe social dumping.

Det er også i LO's interesse, at vi bevarer og udvikler et funktionsdygtigt og handlekraftigt EU, hvor Danmark sidder mest muligt med ved bordet. Vi har derfor ikke en interesse i et EU i to hastigheder, hvor eurozonen buldrer fremad, imens de øvrige medlemsstater – herunder Danmark – befinder sig i periferien.

Integration i eurozonen

Øget integration i eurozonen mindsker Danmarks indflydelse En øget integration i eurozonen vil sætte Danmark uden for døren i vigtige spørgsmål⁴. Vi kan risikere, at eurosamarbejdet i endnu højere grad vil komme til at omfatte social- og arbejdsmarkedsrelaterede spørgsmål. Vi har allerede set, at fx beskæftigelsesministrene fra de 19 eurolande har haft formøder, inden den fulde kreds af EU-beskæftigelsesministre mødtes. Så selv om LO måske har været i stand til at påvirke den danske beskæftigelsesministers holdning i en konkret sag, så nytter det ikke meget, hvis den danske minister er sat uden for døren, når beslutningerne reelt træffes.

I og med de 19 eurolande er i overtal i forhold til de ni (snart otte) ikke-eurolande, vil en øget integration reelt betyde, at det er eurozonen, som kommer til at sætte dagsordenen på en lang række områder, som handler om meget mere end den fælles valuta. Det gælder fx finanspolitik samt arbejdsmarkeds- og socialpolitik. Og det er jo netop områder, hvor det er afgørende for LO's interesser, at der er en stærk dansk indflydelse.

⁴ Ud over Danmark er følgende EU-lande ikke med i den fælles valuta euroen: Storbritannien, Sverige, Polen, Tjekkiet, Ungarn, Rumænien, Bulgarien og Kroatien, jf. bilag 1.

Mindre EU

"Mindre EU" kan give større ulighed i Europa Vi har heller ikke en interesse i de to scenarier, hvor EU kun integrerer på udvalgte områder såsom det indre marked og euroområdet, fordi man samtidig vil skrue ned for samarbejdet, når det gælder arbejdsmarkeds- og socialpolitik. Det er netop nogle af de områder, hvor det er afgørende for LO, at der findes fælles europæiske løsninger. Fx når det gælder sociale ydelser knyttet til arbejdskraftens og tjenesteydernes frie bevægelighed, eller når det gælder arbejdsmiljøregulering.

Hvis disse spørgsmål skubbes tilbage til medlemsstaterne, vil forskellene i EU vokse, hvilket kan føre til øget social dumping og lægge et nedadgående pres på de danske standarder.

Samtidig vil disse to scenarier også indebære flere bilaterale løsninger i Europa. Risikoen er, at beslutningerne vil blive taget uden for EU-regi i en snæver kreds af de store europæiske lande. Det vil ikke være til gavn for Danmark, fordi EU's beslutningsstrukturer netop er med til at sikre, at også små lande har formelle indflydelseskanaler i både EU-Kommissionen, Europa-Parlamentet og Rådet. I værste fald kan det betyde, at Danmark reelt vil være underlagt beslutninger truffet i fora, hvor vi ikke har haft en indflydelse.

Mere føderalisme

Mindre plads til nationale særtræk i et mere føderalt Europa Hvis der sættes fuld skrue på integrationen i EU, vil vi nærme os en mere føderal model. Det vil givetvis løse nogle af de udfordringer, vi ser i Danmark, når det gælder mangelfuld regulering af den frie bevægelighed, dårlig håndhævelse af eksisterende regler på fx arbejdsmiljøområdet og de store indkomst- og levestandardmellem særligt Øst- og Nordeuropa. Men der vil i mindre grad være plads til nationale særtræk i et mere føderalt EU. Det vil give stadig større udfordringer for den danske model, hvor arbejdsmarkedet i høj grad reguleres via aftaler frem for lovgivning. Samtidig er det stærkt tvivlsomt, om der blandt LO's medlemsgrupper (og EU's befolkning generelt) vil være opbakning til, at man flytter mere magt fra medlemsstaterne til EU-niveauet.

LO's kurs

Fælles løsninger på fælles problemer gavner flertallet LO har ikke en interesse i et EU, der i endnu højere grad deler sig i flere hastigheder. Vi har brug for et EU, hvor man fortsat søger fælles løsninger på en lang række problemer i stedet for kun at reducere EU til en union for frihandel. LO engagerer sig gerne i en debat om, hvordan vi kan genskabe tilliden til EU. Det sker ikke via forkromede udspil eller højtragende debatter, men igennem konkrete resultater, som løser de grænseoverskridende problemer, vi har i Europa, og som kommer almindelige lønmodtagere til gavn.

Europæiske løsninger, hvor det giver mening

Samarbejdet fungerer kun, hvis alle forpligter sig Det kan virke som noget af et paradoks, at danskerne på den ene side mener, at dansk medlemskab af EU er et gode, der er til gavn for Danmark, og at befolkningen på den anden side har stemt nej ved en række folkeafstemninger om Danmarks relation til EU. EU-samarbejdet fungerer jo kun, hvis alle lande forpligter sig til at være med – også når deres egne interesser ikke får førsterang.

Et EU a la carte, hvor medlemsstaterne selv bestemmer, hvor og hvornår de vil være med i samarbejdet, vil sandsynligvis hurtigt føre til en opløsning af EU, som vi kender det i dag. En sådan udvikling vil bære i retning af et mere mellemstatsligt samarbejde, hvilket kan fungere på nogle områder, men som slet ikke vil være med den form for integration, som vi kender i dag i fx det indre marked.

Dette scenarie vil sandsynligvis også gavne de store og magtfulde lande i Europa på bekostning af mindre lande som Danmark. En ansvarlig og samfunds bærende organisation som LO bør derfor bidrage til, at den danske EU-debat sker på et solidt grundlag, hvor det står klart, at Danmark på sigt kun kan bevare fordelene ved EU, hvis vi også er villige til at påtage os forpligtelserne i samarbejdet.

Måske ligger noget af roden til EU-mistilliden i den evigt gentagne sætning: "EU skal beskæftige sig med de store ting og overlade små ting til medlemsstaterne selv". Det er måske en forkert analyse. Den mere forståelige – og nok også fornuftige – er, at EU skal beskæftige sig med det grænseoverskridende og overlade de rent nationale anliggender til nationerne. Så er det i den sammenhæng ligegyldigt, om det er store eller små problemer. Både geografisk og økonomisk

hænger Europa så meget sammen, at en lang række spørgsmål løses bedst på europæisk plan. Derfor skal LO bidrage til at definere, hvilke emner og områder EU bør beskæftige sig med.

Det bør ikke overlades til aktører, som udelukkende ønsker en øget liberalisering og udvidelse af det indre marked uden tilsvarende beskyttelse af arbejdstagere. LO er for den frie bevægelighed, men under forudsætning af, at nationale og europæiske regler om beskyttelse af arbejdstagerrettigheder respekteres. Det er forkert at tro, at disse regler hæmmer den frie bevægelighed og væksten. De sætter i stedet nogle ordentlige rammer, som sikrer, at vækst ikke sker på bekostning af social fremskridt.

Sund økonomi og arbejdstagerbeskyttelse kan godt gå hånd i hånd

Det danske samfund er langt hen ad vejen et eksempel på, at en sund økonomi i vækst kan gå hånd i hånd med høje standarder for arbejdstagerbeskyttelse. Arbejdsmiljø er et område, som ofte fremhæves som eksempel på, at EU blander sig i emner, som ligeså godt kunne reguleres nationalt. Men høje fælles minimumsstandarder for arbejdsmiljø i EU er med til at fremtidssikre et højt niveau i Danmark og til at sikre, at danske virksomheder ikke spekulerer i at flytte arbejdspladser grundet mere lempelig regulering i andre lande.

LO arbejder for, at EU:

- Sikrer, at tjenesteydelsernes og arbejdskraftens frie bevægelighed sker på ordnede vilkår
- Sikrer faglige og kollektive rettigheders forrang i forhold til de økonomiske friheder
- Skaber bedre beskyttelse af arbejdstagerne, når det gælder fx arbejdsmiljø
- Sikrer en bedre og mere effektiv regulering af vilkårene inden for grænseoverskridende sektorer som fx luftfart og vejtransport
- Etablerer rammer, som sikrer en sund og holdbar økonomi i Europa, men som samtidig giver medlemsstaterne mulighed for at føre en politik, der understøtter vækst og beskæftigelse
- Understøtter, at de fattigste EU-lande får et løft, så vi får skabt en opadgående konvergens, når det gælder leve- og indkomstvilkår
- Understøtter, at de europæiske lønmodtagere også i fremtiden er rustet til at begå sig på arbejdsmarkedet
- Sikrer ordentlig håndhævelse i alle medlemsstater af eksisterende og ny EU-regulering.

Samtidig er det afgørende, at EU giver plads til, at medlemsstaterne kan indrette deres samfund og deres arbejdsmarkeder på den måde, som de enkelte lande ønsker. Der skal fortsat være mulighed for, at vi i Norden kan bevare de velfærdsmodeller, som vi har opbygget igennem mange år. Ligesom man i fx Syd- eller Østeuropa skal have mulighed for at have den samfundsindretning, som man selv finder mest hensigtsmæssigt. Her er det selvfølgelig altafgørende for LO, at EU ikke blander sig i, hvordan man indretter de nationale arbejdsmarkedsmodeller. Vores aftalebaserede model, hvor parterne selv regulerer centrale dele af arbejdsmarkedet såsom løndannelsen, skal kunne eksistere side om side med modeller, hvor løn- og arbejdsvilkår fastsættes gennem lovgivning.

*Fælles løsninger,
men ikke formåls-
løs ensretning*

Opbakningen til EU styrkes ikke gennem formålsløs ensretning af medlemsstaterne for enhver pris, men ved at lade forskellighederne eksistere side om side, samtidig med at vi finder fælles løsninger på vores fælles problemer.

Nye tider efter Brexit

Den 29. marts 2017 aktiverede Storbritannien artikel 50 og meddelte dermed formelt EU, at de ønsker at træde ud af samarbejdet. De har nu knap halvandet år til at forhandle en udtrædelsesaf-tale med EU på plads, da aftalen skal godkendes af Europa-Parlamentet og de 27 nationale parlamenter, inden traktatens to-årige frist udløber.

Det er noget nær umuligt at spå om, hvordan forhandlingerne vil forløbe, og hvordan den endelige aftale vil se ud. Der skal forhandles en bodelingsaftale, hvor det blandt skal opgøres, hvor meget Storbritannien vil skyldes EU efter skilsmissem⁵. Derudover skal der findes en model for det nye forhold mellem de to parter. Det bliver formentlig en form for frihandelsaftale, da Storbritannien har meddelt, at de ikke ønsker sig en EØS- lignende ordning⁶.

⁵ Der hersker stor usikkerhed om det forventede beløb, som Storbritannien vil skyldes EU efter deres udtræden, men der har været nævnt beløb på op til 60 mia. euro, svarende til 444 mia. danske kroner.

⁶ EØS (Det Europæisk Økonomiske Samarbejdsområde) består af Norge, Island og Lichtenstein.

God aftale mellem EU og Storbritannien er vigtig for Danmark

Brexit stiller Danmark i en særdeles vanskelig situation, fordi vi har mange interesser i forhold til Storbritannien. Det gælder konkrete områder såsom fiskeri, landbrug og andre erhverv og danske statsborgere i Storbritannien. Danske arbejdspladser er derfor afhængige af, at der indgås en god aftale mellem EU og Storbritannien.

Men på det mere overordnede og langsigtede plan stiller Brexit også Danmark i en særdeles vanskelig situation. Storbritannien har altid været "the odd one out" i EU-sammenhænge, men nu vil Danmark stå tilbage som medlemslandet med flest forbehold. Men modsat Storbritannien har vi en størrelse, der gør det nemmere for de øvrige lande at se stort på vores forbehold og reservationer. Det vil blive sværere for Danmark at komme igennem med forslag, der skal tage særligt hensyn til ikke-euromedlemmer.

På andre områder har Danmark traditionelt også haft fælles interesser med Storbritannien. Man har ønsket et stramt EU-budget og en klar kompetenceafgrænsning mellem EU og medlemsstaterne. Storbritannien har ligesom Danmark modarbejdet et EU i flere hastigheder, men de har samtidig også støttet os, når vi har haft brug for fleksibilitet for fx at opnå vores forbehold. I forhold til arbejdsmarkedsområdet, så har Storbritannien altid været fodslæbende.

De har modarbejdet højere arbejdsmiljøstandarder og ønsket undtagelser fra fx arbejdstidsdirektivet. Så hvis man tager lønmodtagerbrillerne på, kan det tænkes, at Brexit vil gøre det lettere at få LO-mærkesager igennem i EU. Samtidig er der dog en risiko for, at EU efter Brexit vil udfordre kompetencefordelingen på det sociale område. Det vil ikke være i LO's interesse.

Der er også en risiko for, at Storbritannien vil udnytte deres nye position til at slække på kravene til erhvervslivet, så de kan tiltrække virksomheder på bekostning af EU. Det kan fx være lavere selskabsskat og dårligere arbejdstagervilkår. Det kan lægge et nedadgående pres på beskyttelsesniveauet i EU-27.

Samlet set må man nok konkludere, at de eventuelle fordele, som Brexit kan give i forhold til lønmodtagerinteresser, næppe opvejes af de store udfordringer, som Danmark vil stå over for, når vi ikke længere har Storbritannien som allieret.

Ændret magtbalance fordrer nye alliancer Man må forvente en ændret magtbalance i EU, og det vil stille krav til, at Danmark får skabt nye alliancer, der rækker ud over den traditionelle nordeuropæiske akse. Selvom Tyskland stadig vil være toneangivende, så vil vi nok se de sydeuropæiske lande og særligt Frankrig få større indflydelse. I Sydeuropa har man traditionelt færre forbehold over for, at EU blander sig i arbejdsmarkedsforhold og sociale anliggender. Derfor kan den ændrede magtbalance i EU også få betydning for LO's interessevaretagelse.

Danmark skal lære at navigere i det nye EU Der er en udbredt forventning om, at en udtrædelsesaftale mellem EU og Storbritannien ikke kan komme i hus inden for to år. Så processen vil muligvis blive forlænget. Men de magtforskydninger, som Brexit medfører er allerede gået i gang, og de vil kun blive forstærket, som tiden går. Storbritannien vil blive mere og mere isoleret, og britiske medlemmer af fx Europa-Parlamentet og det Økonomiske og Sociale Udvalg vil næppe få særlig lang snor til at blande sig i andre emner end Brexit. Så allerede nu er der behov for, at Danmark og danske organisationer, så som LO forholder sig til, hvordan man skal navigere i dette nye EU.

Europæisk interessevaretagelse og social dialog

Lønmodtagerinteresser varetages ved nærvær i Bruxelles ... Da EU vedtager en del af de regler, der gælder på det danske arbejdsmarked, er det oplagt, at LO aktivt forfølger vores interesser i forhold til beslutningstagerne i EU. Danske lønmodtageres interesser tilgodeses ved en tæt tilstedeværelse og interessevaretagelse i Bruxelles. Konkret spiller dansk fagbevægelses EU-sekretariat en central rolle i arbejdet med at følge lovgivningsprocessen og videreformidle danske faglige holdninger og forslag til beslutningstagerne. Politikudviklingen foregår i København, men en stærk indflydelse opnås kun ved at være til stede dér, hvor beslutningerne træffes. LO har også en tæt dialog med den danske regering, Folketinget og relevante danske organisationer herunder arbejdsgiverne.

... og ved samarbejde med nordisk og europæisk fagbevægelse LO's interesser varetages også gennem vores samarbejde med de nordiske og europæiske fagbevægelser. Vi kan ikke stå alene, og i LO er vi helt afhængige af vores evne til at arbejde sammen med den europæiske faglige sammenslutning, ligesom LO's forbund samarbejder med de europæiske føderationer. Selvom vi ikke altid er enige med vores europæiske organisationer, så skal vi prøve at påvirke deres politik, og selv når det ikke lykkes, er det afgørende,

at vi kan forklare, hvorfor vi har andre synspunkter. Fx at vores økonomi er afhængig af frihandel, og at vi som faglig organisation opnår en stor indflydelse i samfundet via det kollektive aftalesystem.

Dette kræver også, at vi taler med organisationer fra lande, som vi ikke umiddelbart er enige med. Nordisk samarbejde er godt, men vi skal også tale med dem, som ikke ligner os. Dette er en opgave, som LO og forbund skal løse i fællesskab gennem vores europæiske organisationer. Det kræver gensidig orientering og samarbejde, når danske faglige interesser skal formidles i forhold til konkrete europæiske sager.

God social dialog kan være med til at fremtidssikre EU

En afgørende forudsætning for, at danske arbejdstageres interesser varetages i EU, er også en velfungerende social dialog på både sektorielt og tværsektorielt niveau. Kommissionen skal respektere de sociale parter på europæiske niveau og involvere dem i relevante dagsordener. Samtidig skal parterne have muligheden for at løfte dagsordener, når de kan nå til enighed. Også selvom et givent emne ikke står højt på Kommissionens dagsorden.

Vi ser for ofte, at det halter med respekten for den sociale dialog, men desværre også med parternes egne evner til at samarbejde og finde konstruktive løsninger i fællesskab. Begge dele må forbedres. Både LO og forbund gør en aktiv indsats for at styrke vores respektive europæiske organisationer og dialogen med arbejdsgiversiden. En mere velfungerende social dialog kan være en løftestang til at fremtidssikre et EU, hvor arbejdstagerrettigheder står stærkt.

Sikring af den danske model og af en social balance i EU

Den danske model

Respekt for den danske model er grundstenen for LO's EU-arbejde

Den grundlæggende præmis for LO's EU-arbejde er respekten for den danske model. Den danske model indebærer, at arbejdsmarkedets parter og regeringen respekterer hinanden og anerkender, at de mest holdbare løsninger findes ved forhandling mellem de direkte involverede parter uden andres indblanding. LO arbejder ikke for at udbrede den danske model til resten af Europa, men hvis andre finder inspiration i vores måde at gøre tingene på, er det selvfølgelig kun positivt. En af LO's kerneopgaver er at sikre, at regulering fra EU udformes på en måde, så den danske arbejdsmarkedsmodel ikke antastes. Vi kan ikke have et EU, der i et forsøg på at løse ét problem skaber nye.

I udgangspunktet er vi sikret af traktatens artikel 152, der fastslår, at EU-regulering på arbejdsmarkedets området skal respektere de nationale arbejdsmarkedsmodeller. Det betyder dog ikke, at vi kan læne os trygt tilbage.

Vi skal styrke fortællingen om den danske model

Respekt for den danske model er en løbende opgave, som varetages både ved at arbejde i forhold til udformningen af konkret EU-regulering og ved hele tiden at styrke vores evne til at forklare de grundlæggende mekanismer i modellen – også over for de aktører, som vi ikke har et naturligt tilhørsforhold til.

Udfordringen af den danske model i EU-sammenhænge har delvist sit udspring i den EU-regulering, der i 1990'erne skulle realisere det indre marked for så vidt angår vandrede arbejdskraft. Det gælder fx direktiver om arbejdstid og udstationering, der udgør en del af den europæiske arbejdsmarkedsregulering.

En mindre del af disse direktiver, fx arbejdsmiljødirektiverne, blev omsat til dansk lovgivning, da de vedrørte forhold, som allerede var reguleret ved dansk lov. Men størstedelen af arbejdsmarkedsdirektiverne vedrørte forhold, der var reguleret i det danske aftalesystem. Derfor blev der udviklet en særlig dansk implementeringsmodel, hvor direktiverne blev gennemført via overenskomsterne.

Den gruppe lønmodtagere, der ikke var dækket af disse, blev omfattet af direktiverne gennem en supplerende lovgivning. Dermed blev direktiverne alment gyldige, og Danmark levede således op

til sin forpligtelse i EU, samtidig med at arbejdsmarkedets parter særlige indflydelse på det danske arbejdsmarked blev fastholdt.

Dette system fungerer stadig i dag, og det er fortsat ikke selve gennemførelsen af EU-direktiverne, der giver alvorlige udfordringer for det danske aftalesystem, selvom balancen mellem lov og aftale er blevet lidt mere uklar. Det er dog ikke givet, at denne situation vil vare ved. Europa-Kommissionen taler fx i stigende grad om en såkaldt lovfastsat mindsteløn. Selvom der efter LO's opfattelse ikke er hjemmel til, at EU kan regulere lønforhold, så virker det ikke til at holde Kommissionen tilbage.

Selvom det indtil videre bliver ved snakken, så må vi sandsynligvis forholde os til, at Kommissionen i fremtiden vil forsøge at udfordre grænserne for EU's kompetencer på fx løndannelsesområdet. Det kræver selvfølgelig medlemsstaterne opbakning, hvis der skal gøres alvor af truslen, og det er tvivlsomt, om de vil følge trop med Kommissionen. Men eksemplet illustrerer, at LO's arbejde for at forklare og bevare den danske model er helt afgørende.

En europæisk søjle af sociale rettigheder

*Søjlen skal sikre
arbejdstagerbe-
skyttelse ...*

Et af de EU-områder, hvor LO og den danske model i stigende grad bliver udfordret, er på det sociale område. Kommissionens forslag om en europæisk søjle af sociale rettigheder er seneste skud på stammen af initiativer, der forsøger at adressere nogle af de sociale ubalancer internt i og mellem medlemsstaterne. Det udfordrer LO.

*... og respektere de
nationale arbejds-
markedsmodeller*

På den ene side ønsker vi fortsat at have mulighed for nationalt at fastholde vores arbejdsmarkedsmodel og velfærdssamfund samt dermed arbejde imod europæiske tiltag på fx det sociale område.

På den anden side har fagbevægelserne i andre europæiske lande og EFS⁷ et stærkt ønske om flere EU-tiltag på det sociale område. Det har selvfølgelig rod i, at der i mange medlemsstater er en begrænset social beskyttelse og en manglende politisk vilje til at gøre noget ved det. Og derfor ser man mod EU for at finde en løsning.

Det er vigtigt, at LO understreger, at EU's adkomst til at beskæftige sig med det sociale område har hjemmel i traktatens artikel 48, der kun vedrører social tryghed for vandrende arbejdstagere. EU har

⁷ Den Europæiske Faglige Sammenslutning (European Trade Union Confederation, ETUC).

dermed ikke en generel hjemmel til at regulere social beskyttelse i medlemsstaterne.

Social dumping hænger sammen med forskellig levestandard i øst og vest

Samtidig må vi også indse, at en række af de danske udfordringer med social dumping bunder i, at der er betragtelige indkomst- og levestandardforskelle mellem øst og vest. Og derfor kan vi også have en interesse i, at der gøres en større indsats for at løfte både deres lønniveau og deres sociale beskyttelsesniveau. I flere medlemsstater oplever lønmodtagerne således en manglende social dialog og et fravær af politisk vilje til at sikre ordentlige arbejdsforhold og lønvilkår.

Oftest vil vores position være, at opgaven bør løftes i de enkelte medlemsstater. Men når viljen ikke er til stede dér, vil nationale fagbevægelser og andre aktører naturligt søge at fremme deres interesser gennem EU-systemet. Fx er der i EFS et stigende ønske om flere EU-tiltag på det sociale område, herunder lovgivning om mindsteløn.

EU skal ikke blande sig i løndannelsen

I LO må vi holde fast i, at EU hverken kan eller bør lovgive om løndannelsen, lønniveauet eller den sociale beskyttelse i medlemsstaterne. Hvis fagbevægelserne i Europa via EU-systemet skal arbejde for en højere løn eller bedre social beskyttelse i de enkelte lande, så må det ske på en måde, der giver de enkelte medlemslande mulighed for at gøre det i overensstemmelse med deres respektive arbejdsmarkedsmodeller og velfærdsordninger. LO vil ikke acceptere, at EU begynder at lovgive om emner, hvor der i henhold til traktaterne slet ikke eksisterer EU-kompetencer.

Når det gælder andre politikområder, så har vi flere gange set, at danske lønmodtageres rettigheder også er blevet forbedret af EU-regulering. Fx på ligestillingsområdet, hvor EU i flere tilfælde har været mere progressiv end skiftende danske regeringer. Direktivet om ligebehandling har været til klar gavn for danske lønmodtagere. Ligeledes har vi med EU-direktiverne om ansættelsesbeviser, kollektive afskedigelser og arbejdstagerrettigheder ved virksomhedsoverdragelse set en EU-regulering, der har været på forkant i forhold til Danmark.

LO arbejder derfor aktivt for, at den sociale søjle vil fremme en mere ambitiøs tilgang til arbejdsmiljø, ligestilling, social dialog og anbefalinger til medlemslandene om at satse på livslang læring og

et solidt socialt sikkerhedsnet. Men samtidig ønsker vi at have mulighed for nationalt at fastholde vores arbejdsmarkedsmodel og velfærdssamfund. Den danske model skal med andre ord respekteres.

LO deler som udgangspunkt Kommissionens ønske om at sikre opadgående social konvergens og fair konkurrence. Der er mange gode tanker bag idéen om et mere socialt Europa, som det kommer til udtryk i den sociale søjle. Det er på tide, at almindelige lønmodtagere føler, at EU arbejder for dem i stedet for imod dem; at samarbejdet er en fordel frem for en trussel. Men samtidig vil vi være opmærksomme på, om de konkrete forslag, der følger i forlængelse af søjlen, er den rette medicin mod de problemer, vi har i EU.

Der skal sikres en social balance i EU Arbejdet for en social balance i EU skal således balancere mellem hensynet til den danske model og ønsket om reelle forbedringer for lønmodtagere i hele EU – også i Danmark. For selvom vi har en velfungerende dansk velfærdsstat, så bør vi indse, at også på dette område er der mulighed for, at EU kan styrke vores hjemlige forhold. Vores engagement i et socialt Europa skal derfor både afspejle, at vi er åbne over for, at EU også kan levere gode løsninger til gavn for Danmark på det arbejdsmarkedspolitiske og sociale område, og at vi har forståelse for, at vores kammerater i resten af Europa har brug for en hjælpende hånd fra EU, hvis de skal have forbedret deres levevilkår.

Det overordnede sigte er en social balance i EU, hvor velstanden bliver mere ligelig fordelt, og hvor samhandlen og samarbejdet ikke sker på bekostning af lønmodtagerne, men tværtimod kommer lønmodtagerne i Europa til gode. Også i Danmark. Grundvilkåret må dog fortsat være, at den danske model kan bevares i et socialt EU.

Bekæmpelse af social dumping

Bekæmpelse af social dumping skal også ske på EU-plan

Udfordringerne med social dumping er ikke udelukkende knyttet til EU. Men tjenesteydelseernes frie bevægelighed og arbejdskraftens frie bevægelighed er alligevel nogle af årsagerne til de udfordringer, som opleves i Danmark med social dumping. Samtidig er det også et problem, som man kæmper med i mange andre medlemslande. Derfor er det også klart, at løsninger til at bekæmpe social dumping delvist skal findes på EU-niveau.

Den stigende vandring af arbejdskraft fra især de central- og østeuropæiske lande udfordrer principperne om arbejdskraftens og tjenesteydelseernes frie bevægelighed og har afsløret store udfordringer for det europæiske samarbejde. Social dumping, migration og rettigheder til social sikring er således en konstant voksende dagsorden.

For hjemlandene resulterer det i affolkning og hjerneflugt af unge og uddannede borgere. Det er et problem, som er særdeles alvorligt i dele af Østeuropa, fx de baltiske lande. For de modtagne lande i særligt Nordeuropa resulterer udviklingen i social dumping, der lægger et voldsomt nedadgående pres på løn- og arbejdsvilkår i udvalgte brancher. Det gælder fx byggeri- og anlægsbranchen, transportbranchen samt landbrug- og fødevarersektoren.

Vigtigt, at EU leverer løsninger på udfordringerne

Det er først og fremmest et problem for de mennesker, som oplever social dumping i deres daglige arbejdsliv. Men det bliver også et politisk problem for hele EU, fordi de selvsamme mennesker typisk vil vende sig imod det europæiske samarbejde. Derfor er det er bydende nødvendigt, at EU leverer konkrete løsninger på disse udfordringer.

Forskelle i levestandard i EU

I takt med EU's udvidelser er det klart, at forskellen imellem medlemsstaterne også er forøget. Når man går fra de oprindelige seks lande til de nu 28 lande, må der alt andet lige blive en større diversitet i levestandarden. Da man i 1980'erne optog de dengang meget fattige sydeuropæiske lande Grækenland, Spanien og Portugal, der næsten lige var kommet ud af en lang periode med diktatur, så skabte det også udfordringer. Men det resulterede ikke i det omfang af social dumping, der er kommet i kølvandet på øst-udvidelsen i 2004.

Bl.a. østudvidelsen har givet anledning til social dumping I modsætning hertil har optagelsen af de øst- og centraleuropæiske stater i 2004 efter overgangsperioden på fem år givet anledning til social dumping i en række sektorer især i byggeriet, transportsektoren og i servicesektoren⁸.

Hovedforklaringen herpå er, at der ved optagelserne af nye lande i 1980'erne (og til dels Irland i 1973) var tilstrækkeligt med midler i de sociale og regionale fonde til en massiv EU-øgning af levestandarden i disse lande. Det var ikke tilnærmelsesvis tilfældet i 2004 og senere. Dels var der også tale om et større antal lande, der blev optaget på samme tid eller kort tid efter hinanden.

Der opstod herefter i langt højere grad incitamentsstrukturer på baggrund af de socioøkonomiske forskelle. Fx var BNP pr. indbygger i 2015 i Danmark 46.900 euro, hvor de tilsvarende tal for Polen var omkring 11.000 euro. BNP for de baltiske lande lå lidt højere, mens Bulgarien og Rumænien lå betydeligt lavere.

Set med danske briller er en del af forklaringen også, at de østeuropæiske lande er tættere beliggende på Danmark end de sydeuropæiske. Sammenholdt med, at transport også er væsentlig billigere i dag, end det var i 1980'erne, så har det givet helt andre muligheder for at bevæge sig på tværs af grænserne. Forskellene har ført arbejdskraft og tjenesteydelser fra de nye til de gamle EU-lande. Om størrelsen af de faktiske bevægelser hersker der stor usikkerhed. Men at der er tale om et stadig stigende antal, er sikkert.

Løsningen kræver ændring i bl.a. EU's budget Det er vurderingen, at levestandarden i de østeuropæiske lande først vil nærme sig et tilsvarende niveau som i Vesteuropa i løbet af 30-35 år. Som nævnt ovenfor, kan dette problem ikke løses uden ændringer i EU's budget og en styrkelse af de sociale og regionale fonde.

De EU-retlige rammer for fri bevægelighed

Reglerne for det indre marked foreskriver fri bevægelighed. Når det gælder social dumping, er det primært reglerne om fri bevægelighed for tjenesteydelser og arbejdskraft, der er interessante.

⁸ De danske overgangsbestemmelser ophørte 1. maj 2009.

For så vidt angår tjenesteydelserne indebærer reglerne, at det skal være muligt frit at levere tjenesteydelser over grænserne. Det betyder, at restriktioner, der hindrer en sådan fri udveksling, som udgangspunkt er forbudte. Den frie bevægelighed for tjenesteydelser indbefatter bl.a., at tjenesteyderen kan anvende ansatte fra hjemlandet i forbindelse med leverance af tjenesteydelser i modtagerlande. Disse arbejdstageres ansættelsesforhold er som udgangspunkt reguleret af hjemlandets lov. Værtslandet skal så også sørge for, at en afgrænset kerne af forpligtelser og rettigheder efter værtslandets lovgivning finder anvendelse (udstationeringsdirektivet).

Reglerne om arbejdskraften indebærer navnlig, at arbejdstagere frit kan tage ophold og beskæftigelse i en anden medlemsstat, og at en hver forskelsbehandling begrundet i arbejdstagerens nationalitet er forbudt. Der er således stor forskel på grundlaget for henholdsvis udstationeredes arbejdsforhold og de vandrende arbejdstageres.

Udfordringer

De bevægelser af arbejdskraft og tjenesteydelser, som østudvidelsen har medført, giver den udfordring, at der nu er en ny arbejdsstyrke til rådighed enten direkte (arbejdskraftens frie bevægelighed) eller via entreprise- og vikarforhold (tjenesteydelser). Denne arbejdsstyrke er villig til at udføre arbejde til en betaling og på vilkår, der ligger langt fra, hvad en dansk arbejdstager har mulighed for taget de danske leveomkostninger i betragtning.

Udfordringen er at sikre arbejde på ordentlige vilkår Udfordringen for fagbevægelsen består overordnet i at sikre, at arbejde, der udføres i Danmark, udføres på vilkår, der er i overensstemmelse med de repræsentative overenskomster for de pågældende faglige områder, og således sikrer medlemmerne mod den unfair konkurrence, vi betegner social dumping.

I et system, hvor den primære regulering af det lønnede arbejdsforhold består i privatretlige aftaler indgået i foreningsretlige rammer, består udfordringen i første omgang i at få de udenlandske aktører omfattet af reguleringen.

Når der er tale om direkte ansættelse i indenlandske virksomheder, svarer den udfordring til, hvad der kendes fra almindeligt fagligt arbejde, og arbejdet vil i mange tilfælde allerede være overenskomstdækket. Det modificeres dog af, at fagbevægelsen i stigende omfang møder arbejdsgivere fra de nye EU-lande, der har etableret sig i Danmark. Er der derimod tale om arbejde, der udføres af en udenlandsk virksomhed og således i regi af den frie bevægelighed for tjenesteydelser, må fagforeningen sørge for at få arbejdet overenskomstdækket.

Udfordringen består her blandt meget andet i, at de udenlandske virksomheder kommer i ganske stort antal, og det at skulle indgå overenskomster med en dansk fagforening fremstår som noget fremmed, og ofte også uforudset og dermed fordyrende i forhold til opgaven. Derfor kan den udenlandske arbejdskraft frygte at miste arbejdet og vil måske modsætte sig overenskomstindgåelse.

Desuden sætter reglerne om fri bevægelighed snævre rammer for at indgå overenskomst. I mange tilfælde er de pågældende virksomheder enkeltmandsvirksomheder med et ofte camoufleret ansættelsesforhold (arme og ben). I alle tilfælde giver det ikke megen mening at søge at indgå overenskomst med en sådan virksomhed.

Derudover er der sjældent en person til stede, der har kompetence til at indgå kollektiv overenskomst for virksomheden. Da arbejdet ofte tilrettelægges i entreprisekæder, skydes ansvaret for løn- og arbejdsvilkår ned i kæden ofte til foretagender, der hverken er særligt samarbejdsvillige over for fagbevægelsen eller solide økonomisk.

I forhold til transportområdet er der den særlige udfordring, at både virksomhedernes og arbejdernes fysiske tilstedeværelse er flygtig som følge af arbejdets natur.

Når et arbejde er overenskomstdækket, består den næste udfordring i at håndhæve overenskomsten.

Bekæmpelse af social dumping

Der skal sættes ind på flere fronter for at bekæmpe social dumping Det er altafgørende, at der sættes stærkt ind på flere områder, hvis vi skal komme social dumping til livs. Nogle løsninger ligger lige for, og andre vil kræve en længerevarende indsats. I begge tilfælde kræver det, at LO formår at sætte en ambitiøs dagsorden og skabe

de nødvendige alliancer, der kan bidrage til, at vi får gjort en ende på social dumping.

Den danske fagbevægelse skal blive bedre til at organisere udenlandske arbejdstagere, og vi skal gøre en større indsats for at forklare over for udenlandske virksomheder, der kommer hertil, hvorfor de bør indgå en overenskomst med en dansk fagforening. Vi skal forklare, at det bidrager til at sikre ordentlige vilkår på arbejdspladsen, tilfredse medarbejdere og et lavt konfliktniveau. Udbredelsen af overenskomster er den bedste måde til at sikre, at udenlandske arbejdstagere og udenlandske virksomheder ikke underbyder danske løn- og arbejdsvilkår.

Der skal gøres en langt større indsats for at sikre, at medlemsstatsstaterne implementerer og håndhæver de arbejdsretlige direktiver, der allerede eksisterer, og som netop har til formål at regulere arbejdskraftens og tjenesteydelsernes frie bevægelighed. På EU-plan bør der være en langt stærkere kontrol af, om myndigheder og arbejdspladser lever op til disse regler i alle lande.

Der skal være adgang til tvangsinddrivelse af fagretlige afgørelser på tværs af landegrænser, og der bør sikres effektive inddrivelsesregler. I en dansk kontekst giver vores retsforbehold dog visse udfordringer, selv hvis EU-reguleringen forbedres. Når det gælder fastlæggelse af lovvalget i arbejdsaftaler, bør arbejdsstedets geografiske placering tillægges afgørende betydning.

Der er behov for forskellige løsninger inden for de forskellige sektorer. Byggeri- og anlægsbranchen og landbrug- og fødevareresektoren er primært udfordret af, at udenlandske serviceudbydere og arbejdstagere kommer til Danmark og udfører et stykke arbejde til en langt lavere løn og under langt dårligere vilkår, end hvad der er standarden her i landet.

Transportområdet er så grænseoverskridende i sin natur, at det er særligt udsat for social dumping. Dertil kommer, at vi ser en stadig større liberalisering af området, hvor man tidligere havde en højere grad af statslig regulering af fx lufttransporten. Hvis EU ikke kommer på banen med lovgivning, der beskytter arbejdstagere og faglige rettigheder, så skuer vi mod en fremtid, hvor underbetalte udlændinge vil varetage den danske vejtransport, og hvor flyselskaberne vil shoppe mellem de forskellige nationale regelsæt

afhængig af, hvilke der har den dårligste beskyttelse af arbejdstagerne. Samtidig skal der gøres en langt større indsats fra både EU og nationalt hold for at sikre håndhævelse af de eksisterende regler. At bekæmpe social dumping i transportsektoren bør være en af EU's hovedprioriteter på arbejdsmarkedsområdet. Ellers risikerer vi på sigt, at europæisk arbejdskraft vil være en sjældenhed i den europæiske transportbranche.

Grundlæggende kollektive rettigheder skal have forrang

Et andet vigtigt tiltag, som dog har lidt længere udsigter, er arbejdet for at få indført en social protokol i EU. Det skal være en protokol til de eksisterende EU-traktater, der fastslår, at grundlæggende kollektive rettigheder såsom strejkeretten og retten til organisering altid har forrang i forhold til den økonomiske frihed. Det betyder konkret, at fx EU-domstolen i sine afgørelser vil være forpligtet til at vægte de faglige rettigheder højere, hvis de har en sag, hvor der er en konflikt i forhold til de økonomiske friheder i EU. Dette behov blev særligt tydeligt ved Laval- og Viking-afgørelserne fra 2007, men det er ikke blevet mindre aktuelt siden da⁹. Indførelsen af en social protokol kan kun ske i forbindelse med en revision af EU-traktaterne, da protokollen skal have traktatmæssig status.

Det er ikke realistisk at få åbnet traktaterne med det ene formål at indføre en social protokol. Det vil derfor skulle ske i forbindelse med en revision af traktaterne i anden sammenhæng. Alternativt kan det ske ved, at en social protokol knyttes til EU-traktaterne, så protokollen opnår traktatmæssig status. Selvom der p.t. ikke er den store appetit på traktatændringer i EU, så kan det ikke udelukkes at blive aktuelt i forbindelse med fx regulering inden for eurobestemmelserne. I mellemtiden skal LO sammen med EFS udvikle forslaget om en social protokol og arbejde for at få lagt et politisk pres for indførelsen af protokollen ved en kommende traktatændring. LO skal også søge et samarbejde med den danske regering, så der sikres bred politisk opbakning til forslaget.

⁹ I begge sager fastslog EU-Domstolen, at retten til kollektive kampskridt er en EU-retlig grundrettighed, men at denne skal vægtes i forhold til reglerne om fri bevægelighed.

Vækst og beskæftigelse i Europa

Der skal gang i vækst og beskæftigelse i hele EU

Danske arbejdspladser er afhængige af vores samhandel med Europa, og det er derfor nødvendigt, at der kommer mere gang i vækst og beskæftigelse i hele EU. Opbakningen til EU svækkes, hvis befolkningerne ikke oplever, at EU bidrager til at forbedre deres hverdag, fx fordi de ikke kan få et arbejde, eller fordi de er nødt til at arbejde på dårlige vilkår. En række europæiske lande oplever i stil med Danmark, at der er kommet gang i økonomien igen, men det er langt fra tilfældet i alle lande. Det skal der gøres noget ved.

Vi ser desværre for ofte, at den europæiske fagbevægelse ikke i tilstrækkelig grad formår at byde ind på de vækst dagsordener, der er i EU, men i stedet stiller krav om brug af endnu flere midler. Når det gælder handelspolitik, oplever LO tilsvarende udfordringer i forhold til EFS. Også på dette område vil LO agere konstruktivt i forhold til mulighederne for at sikre, at EU's frihandelsaftaler med andre verdensdele sikrer en høj beskyttelse af arbejdstagerne. Derved kan handelsaftaler mellem EU og resten af verden blive en løftestang på den globale scene i bestræbelserne for social lighed og beskyttelse af arbejdstagerrettigheder.

En økonomisk politik, der gavner alle

EU skal fastlægge rammer, der gør det muligt for landene at føre en politik, der sætter gang i økonomien. Samtidig skal EU iværksætte initiativer, der kan understøtte medlemsstaternes indsats, som det fx er sket med Junckers investeringsplan. Det er selvfølgelig først og fremmest de enkelte medlemsstater, der skal skabe vækst og beskæftigelse.

Læren af den nedskæringspolitik, der blev ført i Europa efter krisen, er, at landene i gode tider skal være bedre til at spare op til krisetider. Hvis man allerede i en højkonjunktur opererer med et underskud, så er man dårligt stillet, når lavkonjunktoren rammer. Derudover førte man fra EU's side en alt for aggressiv nedskæringspolitik i årene efter krisen bl.a. via vækst- og stabilitetspagtens stramme krav, der tvang medlemslandene til en nedskæringspolitik til skade vækst, beskæftigelse og velfærd. Samtidig gjorde man ikke en indsats for at få løst op for de meget store ubalancer mellem de forskellige økonomier i eurozonen, og

der blev ikke ført en politik, der kunne sætte gang i vækst og beskæftigelse i årene efter krisen. Det var ikke gavnligt og har bidraget til en stadig større EU-skepsis hos de europæiske befolkninger.

Der findes ikke én løsning for alle

Selvom der er visse lyspunkter i den europæiske økonomi, så mangler Europa stadig at vriste sig afgørende fri af den økonomiske krise. Løsningen på disse problemer er ikke enkel. Men der er behov for, at man fra EU's side bliver mere specifik i sine anbefalinger til de enkelte lande og i højere grad tager højde for konkrete forhold, der gør sig gældende i hver enkelt medlemsstat. Der er ikke en onesize-model til at skabe vækst og beskæftigelse i de 28 EU-lande. I den forbindelse er det europæiske semester et udmærket middel til at sikre en koordinering af medlemsstaternes indsatser i forhold til økonomi og beskæftigelse mv. Men det forudsætter samtidig, at de sociale parter involveres løbende i semesterprocessen på både nationalt og europæisk niveau.

Der skal løsning af strukturelle problemer til, før økonomien kan blomstre

Derudover er der grundlæggende strukturelle problemer i mange EU-lande, som man er nødt til at komme til livs, hvis europæisk økonomi igen skal blomstre. I flere lande er der behov for arbejdsmarkedsreformer, som skaber et mere fleksibelt arbejdsmarked, der går hånd i hånd med et socialt sikkerhedsnet. Der skal sættes mere på uddannelse og ikke mindst opkvalificering og omskoling af voksne, som enten er på arbejdsmarkedet, eller som står på kanten af arbejdsmarkedet. Mange lande har slet ikke den tradition for efter- og videreuddannelse, som vi kender i Danmark. Der er også behov for, at EU understøtter udviklingen inden for de sektorer, der rummer det største udviklingspotentiale, når det gælder beskæftigelse og eksport. Fx bør der gøres en større indsats for at fremme en europæisk energipolitik, der både kan gavne væksten i europæisk økonomi og bidrage til indfrielsen af klimamålsætningerne.

Danmark ligger i top, når det gælder kvinders erhvervsfrekvens, men den halter bagefter i mange andre EU-lande. Det hæmmer væksten og beskæftigelsen, når en stor del af den potentielle arbejdsstyrke ikke er på arbejdsmarkedet. Den stærke danske offentlige sektor, der bl.a. tilbyder pasning af børn og ældre, spiller en afgørende rolle for, at kvinderne kan tage del i arbejdsmarkedet. Det vil gavne den europæiske økonomi, hvis den offentlige sektor

styrkes i andre lande også, så kvinderne kan udgøre en større del af arbejdsstyrken, end det er tilfældet i dag.

Endelig er det afgørende, at de unge kommer ud på arbejdsmarkedet. De hårdest ramte lande står nærmest med en tabt generation, der aldrig har haft mulighed for at få fodfæste på arbejdsmarkedet, fordi jobmulighederne ikke var der. Dette må ikke gentage sig. Selvom EU allerede har gjort meget fx med ungdomsgarantien fra 2013, så er der behov for en endnu større indsats over for unge i form af tilbud om enten uddannelse, praktik eller arbejde.

Flere midler til regional- og socialfondene

Som nævnt tidligere, så er det afgørende for LO, at EU's programmer under den flerårige finansielle ramme tilrettelægges, så man på sigt kan reducere og omlægge den fælles landbrugsstøtte til gengæld for en udvidelse af regional- og socialfondene. Dette skal sikre, at fondene får tilstrækkeligt volumen til at kunne hæve indkomst- og levestandarden i de fattigste EU-lande. Eftersom en større indsats via disse fonde over for Grækenland, Spanien og Portugal var en af de medvirkende årsager til at hæve disse landes levestandard i 1980'erne og 1990'erne, bør en tilsvarende indsats gøres i forhold til nogle af de østeuropæiske lande.

Der skal investeres i langsigtet vækst og beskæftigelse

Vi er nødt til at erkende, at det ikke er tilstrækkeligt, at man fra EU's side forsøger at sætte nogle mere vækstfremmende rammer for økonomien. Når det gælder de lande, som halter mest bagefter, så er der simpelthen behov for at poste flere penge i dem. Midlerne skal selvfølgelig ikke gå til tomme lufthavne og affolkede motorveje. Der skal investeres i initiativer og projekter, som skaber langsigtet vækst og beskæftigelse ved fx at understøtte kompetenceudvikling, opkvalificering af arbejdsstyrken og et rummeligt arbejdsmarked¹⁰. Det er ikke mindst aktuelt i lyset af den teknologiske udvikling, som påvirker arbejdsmarkedet i alle medlemsstater.

Ligeledes kan det overvejes at udvide EU's globaliseringsfond, så den ikke kun hjælper arbejdstagere med at finde nyt job i tilfælde af massefyringer – men også i tilfælde hvor fx politisk boykot rammer specifikke sektorer. Her er der ofte behov for en indsats for at efter- og videreuddanne medarbejdere.

¹⁰ Det er også på disse områder, at regional- og socialfondene har gjort en forskel i Danmark.

Der er brug for opadgående konvergens i Europa

Vi ser tydeligt i dag, at det på sigt ikke er holdbart med et EU, hvor der er så store indkomst- og levestandardforskelle mellem de europæiske lande. Vi kan ikke vente op til 35 år på, at de fattigste lande kommer tættere på vores niveau. En mere aktiv indsats bør derfor være en afgørende prioritet, når Kommissionen forbereder den kommende flerårige finansielle ramme, der skal regulere EU's overordnede budget i perioden 2020-2027.

Handelsaftaler, en løftestang for bedre arbejdstagerrettigheder

Handelspolitik har spillet en stigende rolle i EU's virke. Trods usikkerhed om hvordan Donald Trumps entre i Det Hvide Hus vil påvirke USA's fremtidige handelspolitik, må vi forvente, at nye handelsaftaler formentlig vil sætte yderligere skub i den internationale handel.

I vores nordiske samarbejde har vi været i stand til at udvikle fælles politiske holdninger på det handelspolitiske område. Vores fælles synspunkter afspejler, at de nordiske lande er små økonomier med mange job i eksporterende erhverv. Derfor er vi afhængige af at kunne handle med omverdenen. Vi har i forhold til EFS en betydelig mere positiv indstilling til værdien af EU's bilaterale handelsaftaler.

Det er selvfølgelig en forudsætning for LO's arbejde, at handelsaftaler ikke må få negative konsekvenser for den danske arbejdsmarkedsmodel og det danske velfærdssystem. En undersøgelse fra november 2016 viser, at et flertal af de danske lønmodtagere var positive over for handelsaftaler. Tallene viser dog også, at det kun var et mindretal, som vurderede, at handelsaftalerne vil få konsekvenser for deres løn- og ansættelsesforhold¹¹.

Handelsaftaler kan reducere toldsatsen på både import og eksport og derigennem stimulere handel og produktion til gavn for dansk økonomi. Samtidig har vi også set handelsaftaler med kvotesystemer, der beskytter konkurrenceudsatte erhverv, så man har forhindret uhensigtsmæssig konkurrence.

¹¹ LO-barometeret undersøgte holdningerne hos danske lønmodtagere i forhold til CETA og TTIP handelsaftalerne.

Vi skal have frihandelsaftaler, der værner om arbejdstagerrettighederne

I LO har vi en åben og positiv tilgang til handelsaftaler, hvor vi har valgt at se dem som en mulig løftestand, der kan styrke respekten for arbejdstagerrettigheder og derigennem bidrage til at bekæmpe global ulighed. I sammenligning med resten af verden har vi i Europa en høj grad af arbejdstagerbeskyttelse. Vi står over for en ny verdensorden, hvor EU vil udgøre en stadig mindre andel af den globale økonomi, mens lande som Kina, Indien og Brasilien vil fylde mere. Hvis vores arbejdstagervilkår ikke skal komme under pres i den nye økonomiske verdensorden, så er vi nødt til at sikre, at de nye økonomier også forpligter sig til et højere beskyttelsesniveau, end de har i dag. Her er frihandelsaftaler med ambitiøse standarder for arbejdstagerrettigheder et vigtigt instrument.

Der synes at være lydhørhed over for dette hos bl.a. Kommissionen, men udfordringen er også at sikre, at en ambitiøs tilgang i frihandelsaftalerne bliver fulgt op af en effektiv håndhævelse. I EFS er man stærkt optaget af, at EU satser på, at der indføres sanktioner ved brud på arbejdstagerrettighederne. EU har i stedet valgt at satse på dialog og inddragelse af bl.a. arbejdsmarkedets parter.

LO vil fortsætte sit arbejde med at gennemføre analyser af de hidtidige erfaringer med, hvordan handelsaftaler kan have en påvirkning af udviklingen af arbejdstagerrettigheder i de lande, som EU indgår handelsaftaler med. Ligeledes vil vi løbende monitorere effekten af de handelsdomstole, som indgår i aftalerne (fx ICS).

På baggrund af vores analyser vil LO fremlægge bud på en effektiv implementering og håndhævelse af arbejdstagerrettigheder i EU's kommende bilaterale handelsaftaler.

Afsluttende bemærkninger

Lønmodtagerne skal også opleve, at EU arbejder for dem ...

Nærværende papir gør det klart, at LO støtter og har en interesse i et stærkt og funktionsdygtigt EU, hvor Danmark har mest mulig indflydelse. Den aktuelle situation i EU, hvor samarbejdet er under pres både udefra og indefra stiller derfor både Danmark og LO i en vanskelig situation. Kun gennem konkrete resultater kan tilliden til EU genskabes. LO skal bidrage til at sikre, at EU i langt højere grad formår at komme med fælles løsninger af de fælles problemer, vi har i Europa. Det er på tide, at almindelige lønmodtagere føler, at EU arbejder for dem i stedet for imod dem.

LO's overordnede europæiske interesser

... og det sker kun gennem konkrete resultater

LO ønsker et EU, hvor man fortsat søger fælles løsninger på en lang række problemer. Det er kun igennem konkrete resultater, som løser de grænseoverskridende problemer, vi har i Europa, og som kommer almindelige lønmodtagere til gavn, at vi kan få genskabt tilliden til EU. LO vil bidrage til at definere, hvilke emner og områder EU bør beskæftige sig med. LO er for den frie bevægelighed, men under forudsætning af, at nationale og europæiske regler om beskyttelse af arbejdstagerrettigheder respekteres. Disse regler sætter nogle ordentlige rammer, som sikrer, at vækst ikke sker på bekostning af sociale fremskridt.

LO er allerede nu nødt til at forholde sig til de magtforskydninger, som Brexit vil medføre i EU. Vi kan fx forvente en øget indflydelse til de sydeuropæiske lande og måske også nogle af de østeuropæiske. Dette sætter nye krav til LO's interessevaretagelse.

LO er afhængig af vores evne til at arbejde sammen med den europæiske faglige sammenslutning, ligesom LO's forbund samarbejder med de europæiske føderationer. Selvom vi ikke altid er enige med vores europæiske organisationer, så skal vi prøve at påvirke deres politik, og selv når det ikke lykkes, er det afgørende, at vi kan forklare, hvorfor vi har andre synspunkter. Der er også behov for en mere velfungerende social dialog i EU.

Ofte halter det med respekten for den sociale dialog, men desværre også med parternes egne evner til at samarbejde og finde konstruktive løsninger i fællesskab. LO vil gøre en indsats for, at begge dele forbedres.

Sikring af den danske model og en social balance i EU

Den grundlæggende præmis for LO's EU-arbejde er respekten for den danske model. Den skal sikres ved løbende at påvirke EU's lovgivningstiltag, som det fx er sket i forbindelse med revisionen af udstationeringsdirektivet. Men det er også en vedvarende opgave at forklare og eksemplificere vores arbejdsmarkedsmodel over for europæiske aktører. Det gælder også dem, som ikke er vores normale samarbejdspartnere.

LO arbejder for sikring af den sociale balance

LO arbejder for en sikring af den sociale balance i EU, der udformes i respekt for de nationale samfundsmodeller. Der er et behov for at styrke den sociale beskyttelse i mange medlemsstater, men det skal ske gennem de legitime kanaler og ikke ved traktatstridige tiltag om fx EU-regulering af løndannelsen. LO støtter op om i de grundlæggende tanker bag principperne i den Europæiske Søjle af Sociale Rettigheder. Der er behov for, at almindelige lønmodtager føler, at EU arbejder for dem og ikke imod dem.

Bekæmpelse af social dumping

Større indsats mod social dumping kan skabe større opbakning til EU

Hvis opbakningen til EU kan styrkes, er det afgørende, at der gøres en langt større indsats for at bekæmpe social dumping. Fra dansk fagbevægelse skal vi selv blive bedre til at organisere udenlandske arbejdstagere og til at få udenlandske virksomheder til at indgå overenskomster.

Men det er ligeså vigtigt, at EU kommer på banen med løsninger på problemet. Implementeringen og håndhævelsen af de allerede eksisterende arbejdsretlige direktiver, der regulerer arbejdskraftens og tjenesteydelseernes frie bevægelighed, skal sikres i alle medlemsstater.

På transportområder er der behov for ny, ambitiøs lovgivning, der hindrer, at underbetalte udenlandske arbejdstagere befolker de danske veje og hindrer, at flyselskaberne shopper mellem lande med de dårligste arbejdstagervilkår. Transportområdet er grænseoverskridende i sin natur, og er derfor et kerneeksempel på, hvor EU kan gøres en forskel for almindelige lønmodtagere, hvis viljen er der.

På den lange bane arbejder LO for, at EU-traktaten suppleres med en social protokol, der sikrer, at faglige rettigheder såsom strejkeretten har forrang i forhold til de økonomiske friheder i EU.

Vækst og beskæftigelse i Europa

EU skal sætte klare rammer for vækst og beskæftigelse EU skal fastsætte nogle ordentlige rammer, der giver medlemsstaterne mulighed for at skabe vækst og beskæftigelse. Der er behov for, at der igen kommer gang i økonomien i hele Europa, ellers genvinder vi aldrig tilliden til det europæiske projekt.

Der er behov for, at EU bliver bedre til at foreslå de rette løsninger til de enkelte medlemsstater, når det fx gælder behovet for reformer, der kan sikre, at fleksibilitet går hånd i hånd med et socialt sikkerhedsnet.

Der skal gøres en langt større indsats for at sikre opadgående konvergens i leve- og indkomstniveauet i EU. Det kan blandt andet ske ved at øge regional- og socialfondene og derigennem investere i tiltag, der kan hæve levestandarden i særligt de østeuropæiske lande.

LO vil fortsat have en konstruktiv tilgang til EU's bilaterale handelsaftaler. Dansk økonomi er helt afhængig af vores muligheder for handel med omverdenen, så det er i vores interesse, at EU indgår handelsaftaler. Samtidig skal de fungere som løftestang for bedre arbejdstagerrettigheder på globalt plan. Det vil også bidrage til at fremtidssikre vores egne rettigheder i Danmark.

Bilag 1. EU og euroområdet

Landsorganisationen i Danmark
Islands Brygge 32D
2300 København S
Tlf. 3524 6000
Fax 3524 6300
www.lo.dk
lo@lo.dk

Europapolitisk standpunktspapir